

тивно-територіальних рівнях є система державного земельного кадастру та моніторингу земельних ресурсів, які служать інформаційно-аналітичною основою державного управління територіями й регулювання земельних відносин. При цьому всі складові земельного кадастру та моніторингу земельних ресурсів мають відповідати рівню державного забезпечення розвитку земельних відносин. Це особливо важливо при розробці економічно обґрунтованих методик встановлення меж об'єктів земельних ділянок, масової державної кадастрової оцінки земель різних категорій, законодавчому забезпеченні принципів і правил оподаткування суб'єктів аграрних відносин.

Сьогодні система державного регулювання земельною сферою недостатньо мірою забезпечує розмежування повноважень і відповідальності структур управління земельними ресурсами. Недосконалість державного регулювання земельних відносин, відсутність цілеспрямованості їх реформування загострили багато проблем, зокрема, це пов'язано з погіршенням стану ґрунтів. Вирішення цих питань у багатьох випадках стримується неналежною методологічною основою вдосконалення державного регулювання земельних відносин.

Література

1. Алексеева И. Ю. Возникновение идеологии информационного общества. <http://www.iis.ru/events/1998>
2. Белл Деніел. Прихід постіндустріального суспільства // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. – К., 1996. – С. 194–251.
3. Вдосконалення методики вибору постачальника / Н. Біліченко, А. Щолокова // Менеджер ДонДУУ. – 2006. – №1. – С. 162–168.
4. Екологія. Підручник / С.І. Дорогунцов, К.Ф. Коценко, М.А. Хвеськ та ін. – К.: КНЕУ, 2005. – 371 с.

5. Іванов М.І. Ресурси підприємства: забезпечення і збереження / М.І. Іванов, О.В. Бреславцева. – Д.: ІЕП НАН України, 1999. – 355 с.

6. Кавецький В.В. Менеджмент в машинобудуванні: [навчальний посібник] / В.В. Кавецький. – В.: ВНТУ, 2004. – 98 с.

7. Пасхавер Б.Й. Ринок землі: світовий досвід та національна стратегія / Б.Й. Пасхавер / Економіка АПК: Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2009. – №3. – С. 47–53.

8. Постиндустриальный мир Даниела Белла. <http://www.postindustrial.ru>

9. Рамсторф Ш. та Шельхубер Х. Глобальное изменение климата. – Издательство: ОГИ (Объединенное Гуманитарное Издательство), 2009. – С. 272.

10. Сухоруков А.І. Управління матеріальними ресурсами / А.І. Сухоруков. – К.: ІММВ, 2000. – 65 с.

11. Тридід О.М. Логістичний менеджмент: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О.М. Тридід, К.М. Таньков. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. – 224 с.

12. Чайковська В.П. Ресурсозабезпечення в сучасних умовах господарювання / В.П. Чайковська // Збірник наукових праць Європейського Університету «Актуальні проблеми економіки: теорія та практика». – 2007. – №2. – С. 136–144.

13. Чайковська В.П. Ресурсозбереження в системі управління підприємством / В.П. Чайковська // Збірник наукових праць Київського національного університету ім. Т. Шевченка «Серія економічні науки». – 2006. – №11. – С. 186–193.

14. Machlup F. Production and Distribution of Knowledge in the United States. Princeton, 1962.

15. Reiesman D. Leisure and Work in Post-Industrial Society / Larabee E., Meyer sohn R. (Eds.). Mass Leisure. Ylencoe (Ill), 1958. P. 363–385.

16. Офіційний сайт Державного агентства земельних ресурсів України <http://dkzr.gov.ua>

Н.В. ПАРАНИЦЯ,
здобувач, Національний університет Державної податкової служби України

Стан фінансового ринку в Україні та його вплив на розвиток економіки

У статті визначено теоретичний та практичний аспекти структурної розбудови фінансового ринку. Досліджено динаміку фінансових послуг, наданих фінансовими компаніями.

Ключові слова: фінансова інфраструктура, фінансовий ринок, фінансовий сектор, фондовий ринок.

В статье определен теоретический и практический аспекты структурного развития финансового рынка. Исследована динамика финансовых услуг, предоставленных финансовыми компаниями.

Ключевые слова: финансовая инфраструктура, финансовый рынок, финансовый сектор, фондовый рынок.

The article outlines the theoretical and practical aspects of structural development of the financial market. Investigated the dynamics of financial services by financial companies.

Постановка проблеми. Відсутність в Україні обґрунтованої та виваженої фінансової стратегії, що забезпечує цілеспрямований фінансовий вплив на зростання темпів соціально-економічного розвитку, не сприяє швидкому відновленню економіки України. Сьогодні існує нагальна потреба забезпечення фінансової стабільності, для чого необхідна розробка теоретико-методологічних засад реструктуризації фінансового ринку України.

Подальший розвиток економіки є неможливим без розвиненого, стабільного, надійного та ефективного фінансового ринку нашої держави, що зумовлює необхідність втілення науково обґрунтованих та системних реформ у фінансовому секторі для забезпечення додаткових джерел фінансування економіки України.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. На сьогодні питання, які пов'язані з розвитком фінансового ринку України, проблемами та перспективами його функціонування, широко висвітлені в науковій літературі. Зокрема, в працях таких українських економістів, як: О.В. Дзюблюк, А.Я. Кузнецова, Р.І. Лепак, С.В. Львовичкін, А.Р. Мартиросян, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова, С.В. Онишко, В.М. Опарін, К. В. Паливода, А.А. Пересада, В.М. Федосов, В.П. Ходаківська та ін.

Проте набувають особливої актуальності і потребують подальшого дослідження базові принципи побудови та розвитку фінансового ринку, його особливостей визначення структурної розбудови в умовах фінансової нестабільності. Крім того, функціонуванню фінансової інфраструктури ринкової економіки на сьогодні не приділено належної уваги в науковій літературі.

Мета статті. Обґрунтувати необхідність реструктуризації фінансового ринку в Україні та підтримки фінансових інститутів з метою протидії кризовим явищам. Проаналізувати вплив динаміки фінансових операцій на виникнення фінансової кризи.

Виклад основного матеріалу. Особливістю сучасного етапу розвитку національної та світової економіки є подолання наслідків останньої кризи, яку економісти визначають як фінансову за походженням і змістом, хоча безперечно її підґрунтям є глибинні внутрішні процеси в економіці, які пов'язані з циклічністю її розвитку. Найближчими роками вона значною мірою зумовлюватиме характер, напрями і специфіку розвитку всіх країн світу. Зазначимо, що фінансовий чинник продукування криз поступово стає одним із домінуючих. Якщо Велика депресія 30-х років ХХ століття була започаткована кризою перевиробництва, то нинішня фінансова криза розпочалася з іпотечної кризи у США. І хоча методи боротьби з нею подібні за змістом, проте є різними за спрямованістю. Нині, як і тоді, уряди вдаються до своєрідних грошових ін'єкцій, спрямованих на відновлення кругообігу фінансових ресурсів, що призвів до неплатоспроможності окремих суб'єктів. Та якщо з метою подолання наслідків Великої депресії влада на основі кейнсіанських рецептів стимулювання сукупного попиту й теорії мультиплікатора вдавалася до державного фінансування так званих громадських робіт, то нині спрямувала зусилля на підтримку інституцій фінансової інфраструктури комерційних і інвестиційних банків, страхових і інших фінансових компаній. По суті, кризу намагаються приборкати там, де вона сфокусувалася. Така ситуація потребує глибокого дослідження засад функціонування фінансової інфраструктури та її впливу як на

процеси зародження і загострення фінансових криз, так і їх подолання. Актуальним у теоретичному і практичному аспектах стає питання: чим є нинішня фінансова інфраструктура в умовах глобалізованої економіки – чинником генерування кризи чи макроекономічної стабілізації?

В умовах ринкової економіки фінансовий ринок є однією з найважливіших складових фінансів. В.П. Ходаківська трактує поняття «фінансовий ринок» як відношення між населенням, виробниками і державою щодо перерозподілу вільних грошових засобів на основі повної економічної самостійності, механізму саморегуляції ринкової економіки, внутрішньогалузевого і міжгалузевого переливу фінансових ресурсів [8, с. 19]. Так, В.І. Стоян визначає фінансовий ринок як сукупність соціально-економічних відносин у сфері трансформації вільних грошових засобів у позичковий капітал через фінансово-кредитні інститути на основі попиту і пропозиції [6, с. 143]. Досить вдале визначення фінансового ринку дали І.В. Токмакова та В.Г. Краснов, розкриваючи його з функціонального та організаційного поглядів. З функціонального погляду фінансовий ринок – це сфера ринкових відносин, що є механізмом, який акумулює та перерозподіляє грошові засоби суспільства між різними секторами і галузями, створює умови ефективного їх використання, сприяє капіталізації економічних відносин. З організаційного погляду фінансовий ринок – це сукупність різноманітних структурних елементів фінансових відносин, що взаємопов'язані й утворюють певні підсистеми, які можна розглядати як самостійні системи [7, с. 112]. С.З. Мошенський визначає фінансовий ринок як систему інститутів, з яких він складається (учасники ринку – емітенти, інвестори, посередники; біржі та позабіржові організатори торгівлі; інфраструктура ринку – депозитарії, реєстратори, розрахунково-клірингові організації та ін.). У другому аспекті – це система економічних відносин з формування, розподілу та перерозподілу капіталу [3, с. 34]. Погляди вчених-економістів на його сутність досить різні й іноді навіть суперечливі, що й спричинило виникнення такої кількості визначень, але існує неоднозначність трактувань. Це ускладнює структурування фінансового ринку, яка дозволяє визначити місце кожного його структурного сегмента в загальній ринковій системі.

В основі первинного поділу фінансового ринку лежить певна група фінансових активів. Це пояснюється тим, що саме фінансовий актив визначає зміст поняття «фінансового ринку». Тоді структура фінансового ринку набуває такого вигляду: ринок капіталів (кредитний ринок) та грошовий ринок, які можуть бути представлені як ринок позичкових капіталів, ринок цінних паперів, валютний ринок, ринок дорогоцінних металів і каміння, страховий ринок, ринок інструментів нерухомості [8, с. 61].

Вважаємо, що фінансову інфраструктуру можна розглядати у двох аспектах. По-перше, як складову економічної інфраструктури, що забезпечує економіку фінансовими ресурсами. По-друге, як сукупність різних елементів, що забезпечують

функціонування фінансового ринку як суспільного інституту в організаційному й інструментальному наповненні.

Організаційна фінансова інфраструктура являє собою сукупність відповідних структур, що забезпечують функціонування фінансового ринку й управління ним, та включає три складові: управлінську, інституційну й обслуговуючу. Управлінська фінансова інфраструктура представлена сукупністю фінансових органів, на які покладено функції оперативного управління у сфері державних фінансів і регуляторної діяльності щодо інституцій фінансового й страхового ринків і ринку фінансових послуг, а також фінансовими службами галузевих міністерств, відомств, підприємств, організацій і установ. Інституційна фінансова інфраструктура – це сукупність фінансових інституцій, які функціонують на фінансовому й ринку фінансових послуг, виконуючи функції з мобілізації, переміщення й інвестування грошових ресурсів. Обслуговуюча фінансова інфраструктура включає суб'єкти, одні з яких виконують функції організаційних посередників на фінансовому ринку (біржі, брокерські й дилерські контори тощо), інші – допоміжні функції на ринку цінних паперів (реєстратори, депозитарії, клірингові центри та ін.). До неї належать також юридичні особи, які, не будучи фінансовими за змістом своєї діяльності, надають послуги різним суб'єктам у сфері фінансової діяльності (аудиторські й консалтингові фірми, інформаційні, рейтингові й аналітичні агенції, ріелтерські контори, бюро кредитних історій тощо) [1, с. 67].

Суб'єкти організаційної фінансової інфраструктури виконують свої функції, використовуючи сукупність різноманітних фінансових інструментів (інструментальне наповнення фінансової інфраструктури). Результативність і ефективність їх діяльності багато в чому залежать від дієвості, надійності, передбачуваності й керованості використання цих інструментів. Фінансовий інструментарій постійно розвивається у частині як удосконалення діючих інструментів, так і запровадження нових їх видів. Фінансовий інжиніринг – розробка і впровадження нових фінансових інструментів – наразі є одним із головних напрямів розвитку фінансів, тому державні органи й фінансові інституції приділяють йому велику увагу.

З огляду на проблематику фінансової кризи у контексті подій на світових фінансових ринках основний інтерес становить інституційна фінансова інфраструктура як з боку

внутрішніх засад її функціонування, так і взаємодії з суб'єктами управлінської інфраструктури. На наш погляд, до інституційної інфраструктури належать суб'єкти підприємництва, що формують фінансовий сектор економіки: комерційні банки й небанківські кредитні установи, страхові компанії й недержавні пенсійні фонди, факторингові й лізингові компанії, інститути спільного інвестування й компанії з управління активами. Всі вони об'єднані спільним полем діяльності (фінансовий сектор економіки), при цьому по-різному пов'язані з нинішньою кризою як у світовому, так і національному масштабах. Це зумовлюється специфікою і спрямуванням діяльності кожного з них, а також різним характером послуг, які вони надають. Якщо інституції кредитного й фондового ринків безпосередньо забезпечують рух фінансових потоків в економіці, то страхування – насамперед надання фінансового захисту від певних подій. Узагальнені дані щодо обсягу фінансових послуг, наданих фінансовими компаніями України за період 2007–2009 років, наведені в табл. 1.

З наведених даних видно, наскільки світова фінансова криза впливає на фінансовий сектор України. Спостерігалася тенденція щодо скорочення обсягів надання фінансових послуг фінансовими компаніями, а саме: фінансових кредитів, позик та фінансового лізингу протягом 2009 року порівняно з минулими роками. Це насамперед пов'язано з недостатністю у фінансових компаній власних коштів для кредитування та великими ризиками щодо повернення наданих кредитів (позик), низькою капіталізацією фінансових установ.

Провідну роль у мобілізації та розміщенні фінансових ресурсів відіграє банківська система. На сьогодні в Україні більш вагомим є кредитний ринок, потенціал якого характеризується даними, наведеними в табл. 2.

Зі статистичних даних видно, що ресурсний потенціал банківської системи України хоча і зростає в останні роки досить стрімко, все ще залишається обмеженим. Динаміка розвитку банківської системи до фінансово-економічної кризи характеризувалася прискореним темпом приросту банківських ресурсів, тільки 2009 року всі основні показники банківської діяльності мали низхідну динаміку. Спостерігалася зменшення загального обсягу залишків кредитних вкладень (без нарахованих доходів) у 2009 році на 5,5% – до 682,2 млрд. грн., обсяг залишків за кредитами в націо-

Таблиця 1. Структура і динаміка фінансових послуг в Україні за період 2007–2009 років, млн. грн.

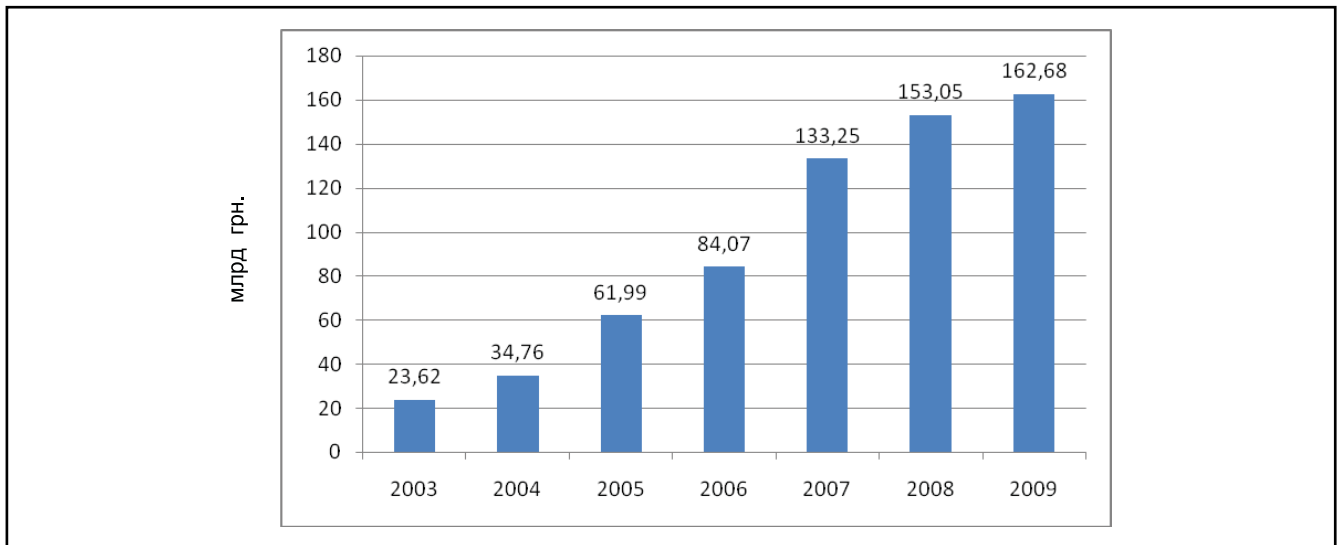
Вид фінансової послуги	2007 рік	2008 рік	2009 рік	Темп приросту, %	
				2008/2007	2009/2008
Надання фінансових кредитів за рахунок власних коштів	172,3	170,5	135,2	-1,0	-20,7
Надання позик	72,2	102,4	64,2	-41,8	-37,3
Надання порук (поручительств)	3,9	0,1	0,3	-97,4	200,0
Фінансовий лізинг	12,2	10,2	5,2	-16,4	-49,0
Надання гарантій	8,7	42,0	0,8	382,8	-98,1
Факторинг	429,1	1 448,2	1 548,0	237,5	6,9
Операції з обміну валют	9 140,1	11 623,7	17 206,5	27,2	48,0
Операції з переказу грошових коштів (без Укрпошти)	1 406,7	1 837,8	2 581,6	30,6	40,5

Джерело: офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuportal.bank.gov.ua/>

Таблиця 2. Основні показники діяльності банків України, млн. грн.

№ з/п	Показники	2006	2007	2008	2009	2010
1.	Власний капітал	42566	69578	119263	115175	137725
1.1.	з нього: сплачений зареєстрований статутний капітал	26266	42873	82454	119189	145857
1.2.	частка капіталу в пасивах	12,5	11,6	12,9	13,1	14,6
2.	Кредити надані	269294	485368	792244	747348	755030
2.1.	з них: кредити, що надані суб'єктам господарської діяльності	167661	276184	472584	474991	508288
2.2.	кредити надані фізичним особам	77755	153633	268857	222538	186540
3.	Довгострокові кредити	157224	291963	507715	441778	420061
4.	Прострочена заборгованість за кредитами	4456	6357	18015	69935	84851
5.	Вкладення в цінні папери	14466	28693	40610	39335	83559
6.	Зобов'язання банків	297613	529818	806823	765127	804363
6.1.	з них: кошти суб'єктів господарювання	76898	111995	143928	115204	144038
6.2.	кошти фізичних осіб	106078	163482	213219	210006	270733

Джерело: офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuportal.bank.gov.ua/>

Обсяги випусків цінних паперів у 2003–2009 роках

нальній валюті збільшився на 12,7%. Це відбулося за рахунок зростання обсягу залишків за кредитами в національній валюті, наданих юридичним особам (на 23,0% – до 272,4 млрд. грн.), тоді як залишки за такими кредитами фізичних осіб зменшилися (на 18,7% – до 59,3 млрд. грн.).

Значне посилення законодавчих та нормативних обмежень щодо надання кредитів в іноземній валюті було основним чинником зменшення обсягу залишків за кредитами в іноземній валюті (без нарахованих доходів) за 2009 рік на 18,1% – до 350,5 млрд. грн. за рахунок зменшення таких кредитів, наданих як населенню (на 16,6% – до 162,6 млрд. грн.), так і юридичним особам (на 19,3% – до 187,9 млрд. грн.).

Динаміка розвитку іншого сегмента фінансового ринку – ринку цінних паперів – теж має стійку тенденцію зростання. За оперативною інформацією, протягом 2009 року загальний обсяг торгів на ринку цінних паперів становив близько 1 трлн. грн., що більше на 120 млрд. грн. порівняно з даними за 2008 рік (2008 рік – 883,42 млрд. грн.), що становить відчутну величину для нашої країни. За результатами торгів на фондових біржах, протягом 2009 року обсяг біржових контрактів з цінними паперами становив 36,02 млрд. грн., що менше на 1,74 млрд. грн. порівняно з даними за 2008 рік (див. рис.).

(Для порівняння: обсяг кредитних вкладень в економіку на кінець 2009 року дорівнював 731,2 млрд. грн.) На перший погляд це свідчить про зіставність значення даних сегментів фінансового ринку. Але це не так, оскільки ринок цінних паперів протягом усього періоду його становлення і розвитку характеризується майже тотальною закритістю. За таких умов не можуть повною мірою реалізовуватися його основні системні завдання, пов'язані з мобілізацією фінансових ресурсів. Зведена майже нанівець роль фондових бірж, які забезпечують прозорість функціонування ринку цінних паперів та формування інформаційної підтримки у процесах інвестування.

Висновки

Проведений аналіз показав, що розвиток реального сектору економіки прямо залежить від стану фінансового ринку. Погіршення економічної ситуації, пік якої припав на І квартал 2009 року, призвів до впливу коштів з банків, зниження ліквідності банківської системи, дефіциту іноземної валюти. Подолання кризових явищ в економіці та на фінансовому ринку може бути досягнуто лише поєднанням економічних реформ і незалежним регулюванням фінансового ринку.

В Україні потрібно встановити прозоре та незалежне регулювання фінансового ринку, яке характеризуватиметься однаковим ставленням до всіх учасників і ґрунтуватиметься на законах. Реформування фінансового ринку можуть здійснювати лише незалежні центральний банк та регулятори, які не вплутані в жоден конфлікт інтересів. Україні необхідно зробити вибір: чи хоче вона забезпечити стійкість до майбутніх «шоків» чи вживати хаотичних заходів до наступного краху.

Література

1. Львовчкін С. Фінансова інфраструктура ринкової економіки: концептуальні підходи / Львовчкін С., Опарін В., Федосов В. // Економіка України. – 2008. – №11. – С. 57–71.
2. Міщенко С.В. Формування ефективності структури фінансового сектору України: дис. к.е.н. наук: 08.00.08 / Міщенко С.В. – К., 2009. – 246 с.
3. Мошенський С.З. Сутність, функції та структура сучасних фінансових ринків в контексті гармонізації національних фінансових

систем країн ЄС та України / С.З. Мошенський // Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка. Економіка. – 2008. – №102. – С. 33–38.

4. Науменкова С.В. Інституційний розвиток фінансового сектору України / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко // Фінанси України. – 2008. – №7. – С. 53–71.

5. Офіційний сайт Національного банку України. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2009 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuportal.bank.gov.ua/> – Назва з титул. екрана.

6. Стоян В.І. Фінансовий ринок України: проблеми і перспективи розвитку / В.І. Стоян // Фінанси України. – 2009. – №9. – С. 67–77.

7. Токмакова І.В. Сутність і структура фінансового ринку / І.В. Токмакова, В.Г. Краснов // Фінансовий ринок. – 2001. – №12. – С. 112–120.

8. Ходаківська В.П. Ринок фінансових послуг: навч. посібн. / В.П. Ходаківська, О.Д. Данілов. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 501 с.

М.М. ПОГРЕБНЯК,
к.е.н., зав. кафедрою економіки підприємства, ПВНЗ КІЕГП

Структура методів реалізації принципу планомірності при державному регулюванні ринкової економіки

Визначено рівні, структуру та сутність методів реалізації принципу планомірності, які застосовуються в державному регулюванні ринкової економіки. Викладено принципів умови роботи досліджуваної системи методів. Здійснено позиціонування цільового програмування в наведеній структурі. Виходячи із сформульованої позиції дана оцінка проекту закону України «Про державне прогнозування та стратегічне планування».

Ключові слова: *планомірність, планування, програмування, державне регулювання.*

Определены уровни, структура и суть методов реализации принципа планомерности, которые применяются в государственном регулировании рыночной экономики. Изложены принципиальные условия работы исследуемой системы методов. Осуществлено позиционирование целевого программирования в приведенной структуре. Исходя из сформулированной позиции дана оценка проекту закона Украины «О государственном прогнозировании и стратегическом планировании».

Ключевые слова: *планомерность, планирование, программирование, государственное регулирование.*

Defined levels, structure and essence of methods of implementation of the principle of planning during the state regulation of market economy. Set forth the principal

terms of the methods of the defined system. Held positioning targeted programming in the mentioned structure. Based on the specified positions evaluated the draft Law of Ukraine «On State Forecasting and strategic planning».

Keywords: *balanced development, planning, programming, government regulations.*

Постановка проблеми. Одна з головних проблем системи реалізації державної політики на засадах планомірності в сучасній Україні – це плутанина та невизначеність у використанні її методів, а саме – стратегічного планування, програмування та проектування.

Відсутність позиційної визначеності, постійна зміна власної позиції суб'єктами державного управління, що дуже легко переходять зі стратегічної позиції у програмуючу і навіть у проектну, – свідчить про відсутність чіткої системи реалізації принципу планомірності. Це створює сприятливі умови для використання механізму державного регулювання економіки для реалізації інтересів і стратегії великого бізнесу. Досить типовою є ситуація, коли народні депутати займаються бізнесом, а параметри стратегії розвитку встановлюють міжнародні фінансові інститути – кредитори.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженню проблеми реалізації принципу планомірності при